

Zneužití postavení v bankovním (obchodním) styku

Abuse of Banking (business) Position

JIŘÍ NOVOTNÝ^{1,2}

Abstrakt

Obchodování ve svůj prospěch (selftrading) je jednáním, kdy pachatel zneužívá své postavení ve dvou či více podnikatelských subjektech, které jsou vůči sobě v konkurenčním postavení, a to s cílem obohatit sebe či jinou osobu. Jedním z významných podnikatelských subjektů na finančním trhu jsou banky, které v rámci své obchodní činnosti poskytují klientům bankovní obchody. Banky se obvykle vůči obdobnému jednání svých zaměstnanců, či jiných osob u nich působících, chrání konkurenční doložkou, která těmto osobám zakazuje působit pro jiné banky. V případě, že pachatel zneužije své postavení ve dvou či více bankách, nemusí jen porušit zmíněný soukromoprávní zákaz konkurence, ale jeho jednání může naplnit znaky skutkové podstaty trestného činu zneužití postavení v obchodním styku dle ust. § 255a trestního zákoníku. Tento příspěvek je zaměřen na zneužití postavení v obchodním styku, k jehož naplnění může docházet při realizaci bankovních obchodů.

Klíčová slova

banka, bankovní obchod, trestný čin, zneužití postavení v bankovním styku, zneužití postavení v obchodním styku, zákaz konkurence

Abstract

Self-trading is an act in which an offender abuses his position in two or more business entities that are in a competitive position with each other, in order to enrich himself or another person. One of the major business entities in the financial market is banks, which provide clients with banking transactions as part of their business activities. Banks usually protect themselves against similar conduct of their employees or other persons working with them by a competition clause, which prohibits these persons from operating for other banks. In the event that the offender abuses his position in two or more banks, he may not only violate the said private law prohibition of competition, but his actions may fulfill the facts of the criminal offense of abuse of position in business dealings under Section 255a of the Criminal Code. This contribution is focused on the abuse of business position, the fulfillment of which may occur in the implementation of banking transactions.

Key words

bank, banking business, crime, abuse of position in banking, abuse of position in business, prohibition of competition

DOI

<http://dx.doi.org/10.37355/fvbk-2022/1-05>

---

1 JUDr. et PhDr. Jiří Novotný, *Fakulta právnická ZČU v Plzni, Katedra obchodního práva*

2 *Autor je současně obhájcem v trestních věcech.*

Úvod

Jako bankovní obchody lze označit závazkové vztahy, kde jednou smluvní stranou je právnická osoba, které byla k podnikatelské činnosti udělena licence dle zákona o bankách.³ Bankovní obchody, které jsou soukromoprávními závazkovými vztahy, banka uzavírá s právníky či fyzickými osobami. Jedním z mnoha požadavků na bankovní obchody je zájem společnosti zachování konkurenčního prostředí mezi bankami. Konkurenční prostředí je limitováno nejen soukromoprávními normami, ale i normami trestního práva. Na úrovni Unie byla dne 16. dubna 2014 přijata směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/57/EU o trestních sankcích za zneužívání trhu a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/65/EU ze dne 15. května 2014 o trzích finančních nástrojů.⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/57/EU ze dne 16. dubna 2014 o trestních sankcích za zneužívání trhu především stanovila minimální pravidla pro trestní sankce za obchodování zasvěcené osoby, nedovolené zpřístupnění vnitřní informace a manipulaci s trhem, aby tak zajistila integritu finančních trhů v Unii a posílila ochranu investorů a jejich důvěru v tyto trhy. V souvislosti s implementací zmíněné směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/57/EU o trestních sankcích za zneužívání trhu byla prostřednictvím zákona č. 204/2017 Sb. mj. provedena změna původního ustanovení § 255 trestního zákoníku. Zákon č. 204/2017 Sb. změnou trestního zákoníku nově zavedl skutkovou podstatu zneužití informací v obchodním styku (§ 255) a skutkovou podstatu zneužití postavení v obchodním styku (§ 255a).⁵

1 Implementace směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/57/EU

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/57/EU ze dne 16. dubna 2014 o trestních sankcích za zneužívání trhu (směrnice o zneužívání trhu)⁶ stanovila členským státům povinnost přijmout opatření nezbytná k zajištění toho, aby obchodování zasvěcené osoby a doporučení nebo navádění jiné osoby k obchodování zasvěcené osoby bylo trestným činem alespoň v závažných případech a pokud byly spáchány úmyslně. Za obchodování

3 Ust. § 4 a násl. zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

4 Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU Text with EEA relevance. OJ L 173, 12. 6. 2014, p. 349–496. Tato směrnice se vztahuje na investiční podniky, organizátory trhu, poskytovatele služeb hlášení údajů a podniky ze třetích zemí poskytující investiční služby nebo vykonávající investiční činnosti prostřednictvím zřízení pobočky v Unii. Směrnice stanoví požadavky týkající se: a) podmínek pro udělení povolení a pro výkon činnosti pro investiční podniky; b) poskytování investičních služeb nebo výkon investičních činností podniky ze třetích zemí se zřízenou pobočkou; c) povolení a provozování regulovaných trhů; d) povolení k výkonu činnosti poskytovatelů služeb hlášení údajů; e) dohledu, spolupráce a prosazování příslušnými orgány.

5 Zákon č. 204/2017 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

6 Directive 2014/57/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on criminal sanctions for market abuse (market abuse directive). OJ L 173, 12. 6. 2014, p. 179–189.

zasvěcené osoby směrnice považovala případy, kdy určitá osoba disponuje vnitřní informací a využije ji při nabytí nebo zcizení finančních nástrojů, jichž se tato informace týká, na svůj vlastní účet nebo na účet třetí osoby, a to přímo nebo nepřímo. Ustanovení směrnice o obchodování zasvěcené osoby měly členské státy povinnost aplikovat na jednání každé osoby, která disponuje vnitřní informací v důsledku toho, že tato osoba: (i) je členem správních, řídicích nebo dozorčích orgánů emitenta nebo účastníka trhu s povolenkami na emise; (ii) má podíl na kapitálu emitenta nebo účastníka trhu s povolenkami na emise; nebo (iii) má přístup k této informaci v souvislosti s výkonem zaměstnání, povolání nebo v souvislosti s plněním povinností. Ustanovení směrnice o obchodování zasvěcené osoby měly členské státy povinnost dále aplikovat na jednání každé osoby, která získala vnitřní informaci za jiných okolností, a pokud tato osoba ví, že se jedná o vnitřní informaci. Za obchodování zasvěcené osoby směrnice dále považovala také využití vnitřní informace ke zrušení nebo změně pokynu týkajícího se finančního nástroje, jehož se tato informace týká, pokud byl tento pokyn vydán předtím, než dotyčná osoba vnitřní informaci získala. Naproti tomu doporučením nebo naváděním jiné osoby k obchodování zasvěcené osoby se dle směrnice rozumělo jednání, kdy určitá osoba disponuje vnitřní informací: (i) na základě této informace doporučuje jiné osobě nabytí nebo zcizení finančních nástrojů, jichž se informace týká, nebo tuto osobu k takovému nabytí nebo zcizení navádí, nebo (ii) na základě této informace doporučuje jiné osobě zrušení nebo změnu pokynu týkajícího se finančního nástroje, jehož se informace týká, nebo tuto osobu k takovému zrušení nebo změně navádí.⁷

Pouhá skutečnost, že určitá osoba disponuje nebo disponovala vnitřní informací, dle směrnice neznamená, že tato osoba uvedenou informaci využila a dopustila se tak prostřednictvím nabytí nebo zcizení obchodování zasvěcené osoby, je-li její jednání kvalifikováno jako legitimní podle článku 9 nařízení (EU) č. 596/2014. Nedovoleným zpřístupněním vnitřní informace směrnice rozuměla případy, kdy osoba disponuje vnitřní informací a zpřístupní ji jakékoli jiné osobě, s výjimkou případů, kdy dojde k tomuto zpřístupnění při běžném výkonu zaměstnání, povolání nebo v souvislosti s plněním povinností nebo kdy se zpřístupnění kvalifikuje jako sondování trhu prováděné v souladu s čl. 11 odst. 1 až 8 nařízení (EU) č. 596/2014.⁸ Členským státům směrnice stanovila povinnost přijmout opatření nezbytná k zajištění toho, aby nedovolené zpřístupnění vnitřní informace bylo trestným činem alespoň v závažných případech a pokud bylo spácháno úmyslně.⁹

Směrnice současně stanovila členským státům povinnost přijmout opatření nezbytná k zajištění toho, aby manipulace s trhem byla trestným činem alespoň v závažných případech a pokud byla spáchána úmyslně. Manipulací s trhem se dle směrnice rozumí uzavření obchodu, zadání pokynu k obchodování nebo jakékoli jiné jednání, které dává nesprávné nebo zavádějící signály, pokud jde o nabídku, poptávku nebo cenu finančního

⁷ Directive 2014/57/EU of the European Parliament and of the Council, article 3.

⁸ Regulation (EU) No 596/2014 of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on market abuse (market abuse regulation) and repealing Directive 2003/6/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directives 2003/124/EC, 2003/125/EC and 2004/72/EC Text with EEA relevance. OJ L 173, 12. 6. 2014, p. 1–61.

⁹ Directive 2014/57/EU of the European Parliament and of the Council, article 5.

nástroje nebo související spotové komoditní smlouvy, nebo zajišťuje cenu jednoho nebo více finančních nástrojů nebo související spotové komoditní smlouvy na neobvyklé nebo umělé úrovni, ledaže jsou důvody pro uzavření obchodu nebo vydání pokynu danou osobou legitimní a tento obchod nebo tento pokyn k obchodování jsou v souladu s uznávanými tržními postupy na daném převodním místě.¹⁰

Manipulací s trhem se dle směrnice dále rozumějí: (i) uzavření obchodu, zadání pokynu k obchodování nebo jakákoli jiná činnost nebo jednání, které ovlivňuje cenu jednoho nebo několika finančních nástrojů nebo související spotové komoditní smlouvy, při němž jsou využívány fiktivní prostředky nebo jiná forma klamavého nebo lstivého jednání; (ii) šíření informací prostřednictvím médií, včetně internetu, nebo jakýmkoli jinými prostředky, které dávají nesprávné nebo zavádějící signály, pokud jde o nabídku, poptávku nebo cenu finančního nástroje nebo související spotové komoditní smlouvy, nebo které zajišťují cenu jednoho nebo více finančních nástrojů nebo související spotové komoditní smlouvy na neobvyklé nebo umělé úrovni, pokud osoby, které informace šíří, získávají pro sebe nebo jinou osobu výhodu nebo zisk ze šíření dotyčných informací; nebo (iii) předání nepravdivých nebo zavádějících informací nebo poskytování nepravdivých nebo zavádějících vstupních údajů, nebo jakékoli jiné jednání, které manipuluje s výpočtem referenční hodnoty.¹¹

Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2014/57/EU ze dne 16. dubna 2014 o trestních sankcích za zneužívání trhu implementoval zákonodárce do trestního zákoníku prostřednictvím zákona č. 204/2017 Sb., kterým byl změněn zejména zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Zákonodárce nově vymezil skutkovou podstatu trestného činu zneužití postavení v obchodním styku (§ 255a), kterou dříve obsahovalo, spolu se skutkovou podstatou zneužití informací v obchodním styku, ustanovení § 255 tr. zákoníku. Vyčlenění skutkové podstaty trestného činu zneužití postavení v obchodním styku do samostatného ustanovení trestního zákoníku má dle zákonodárce sloužit přehlednosti a srozumitelnosti trestního zákoníku.¹²

2 Skutková podstata trestného činu

Trestného činu zneužití postavení v obchodním styku se dle ust. § 255a tr. zákoníku dopustí podnikatel, společník, člen orgánu, zaměstnanec nebo účastník na podnikání dvou nebo více podnikatelů se stejným nebo podobným předmětem činnosti, který v úmyslu opatřit sobě nebo jinému výhodu nebo prospěch uzavře nebo dá popud k uzavření smlouvy na úkor jednoho nebo více podnikatelů nebo jejich podniků. Jednání podnikatele, společníka, člena orgánu, zaměstnance nebo účastníka na podnikání dvou nebo více podnikatelů, které je touto skutkovou podstatou stíháno, představuje v soukromoprávní rovině zásah do konkurenčního prostředí na trhu mezi podnikateli se stejným nebo

---

¹⁰ *Tamtéž.*

¹¹ *Tamtéž.*

¹² *Důvodová zpráva k zákonu 204/2017 Sb., str. 229.*

podobným předmětem činnosti. Jde o jednání pachatele, který ve zvláštním postavení ve vztahu k určitému podnikateli takové jemu svěřené postavení zneužije, a v úmyslu opatřit výlučně pro sebe nebo pro jiného jakoukoli výhodu nebo jakýkoli prospěch uzavře nebo pouze dá popud k uzavření smlouvy na úkor jednoho nebo více podnikatelů nebo jejich podniků.¹³

Zákaz konkurence je primárně soukromoprávní institut, kterým občanský zákoník zakazuje zástupci podnikatele při provozu obchodního závodu bez souhlasu podnikatele činit na vlastní nebo cizí účet cokoli, co spadá do oboru obchodního závodu. V rovině soukromoprávní se následně může podnikatel domáhat, aby se jeho zástupce takového jednání zdržel, či se může domáhat, aby v případě, že jednal-li zástupce na vlastní účet, aby zástupcovo jednání bylo prohlášeno za učiněné na jeho účet; či v případě, že jednal-li zástupce na cizí účet, může se podnikatel domáhat, aby mu bylo postoupeno právo na odměnu nebo aby mu byla vydána odměna již poskytnutá. Dle občanského zákoníku může namísto těchto práv podnikatel požadovat náhradu škody; to však jen tehdy, měli a mohl zástupce vědět, že svou činností podnikatele poškozuje. Měli a mohl vědět také ten, v jehož prospěch podnikatelův zástupce nedovoleně jednal, že jde o činnost poškozující podnikatele, je povinen k náhradě škody také on.¹⁴

Teorii trestního práva lze trestný čin zneužití postavení v obchodním styku označit za zločin, který je možné spáchat výlučně konáním (komisivní trestný čin), úmyslně (forma zavinění) a který je trestným činem ohrožovacím (druh následku, výsledkovým (účinek), který je možné spáchat pouze pachatelem ve zvláštním postavení (okruh subjektů) a který je možné spáchat jak pouhým jedním útokem, tak jednotlivými dílčími útoky, jež jsou vedeny se záměrem naplnit (v souhrnu) shodnou skutkovou podstatu, a které jsou spojeny stejným nebo podobným způsobem provedení a blízkou časovou souvislostí a předmětem útoku. Ve smyslu třídění trestných činů z hlediska závažnosti je trestný čin zneužití postavení v obchodním styku zločinem, když za jeho spáchání zákonodárce umožňuje uložit trest odnětím svobody až na čtyři roky. V případě, že však pachatel získá trestným činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch (nejméně 1 000 000 Kč), umožňuje zákonodárce pachateli uložit trest odnětí svobody na dvě léta až osm let. Odnětím svobody na pět až deset let bude pachatel potrestán v případě, že získá trestným činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu (nejméně 10 000 000 Kč).

2.1 Objekt

Trestný čin zneužití postavení v obchodním styku podle § 255a tr. zákoníku je zákonodárcem zařazen do skupiny druhů objektů, které chrání závazná pravidla tržní ekonomiky. Objektem trestného činu je zájem společnosti na zachování konkurenčního prostředí, kterému je poskytována ochrana před jednáním osob, které ve zvláštním postavení u ekonomického subjektu (podnikatele) své postavení zneužívají ve prospěch jiného podnikatele či podnikatelů. V případě ust. § 255a tr. zákoníku je tedy sledováno

¹³ Ust. § 255a zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ Zákaz konkurence: ust. § 432 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

zachování rovnosti trhu a rovného postavení konkurujících subjektů na trhu. Skutečné porušení konkurence však není podmínkou pro naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu zneužití postavení v obchodním styku, neb skutková podstata ust. § 255a je skutkovou podstatou popisnou, která je naplněna splněním znaků v ní uvedených, nikoli porušením zákazu konkurence, jak by tomu mohlo být v případě, pokud by zákonodárce předmětnou skutkovou podstatu koncipoval jako blanketní. Skutkovou podstatou trestného činu zneužití postavení v obchodním styku jsou chráněny veškeré oblasti podnikání, včetně bankovních obchodů. Bankovními obchody lze ve vztahu k požadavku na zachování konkurenčního prostředí rozumět zejména smlouvy uzavírané bankami při jejich samostatné podnikatelské činnosti a na základě těchto smluv vznikající závazky mezi bankou a fyzickou či právnickou osobou. V širším smyslu lze bankovními obchody rozumět přijímání vkladů od veřejnosti a poskytování úvěrů akciovými společnostmi, které mají bankovní licenci. Ve vztahu ke skutkové podstatě zneužití postavení v obchodním styku není rozhodné, zda jde o bankovní obchod, který je uzavřen zaměstnancem banky, pověřenou osobou, či samostatným podnikatelem v postavení zprostředkovatele či vázaného zástupce banky, neb ve všech zmíněných případech bude předmětný obchod řazen do bankovních obchodů, tj. do činnosti podnikatele (akciové společnosti) s bankovní licenci.¹⁵

Dále není pro naplnění skutkové podstaty trestného činu rozhodné, zda banka v rozhodném období v dané bankovní činnosti skutečně podniká, tedy zda je vůči druhému podnikateli (druhé bance), se kterým dochází k uzavření smlouvy, v postavení konkurenta. V tomto případě je rozhodnou ta skutečnost, zda dochází k trestné činnosti ve shodném předmětu činnosti, ve kterém jsou subjekty oprávněny podnikat. Skutečnost, že jedna banka neposkytuje některý bankovní obchod (např. hypotéční úvěr) a jiná banka tento bankovní obchod nabízí, je zcela bez vlivu na trestní odpovědnost pachatele, když skutková podstata chrání stejný nebo podobný předmět činnosti, bez ohledu na to, zda je konkrétní předmět činnosti skutečně bankou na trhu realizován. Skutková podstata trestného činu tak chrání zásadně veškeré předměty činnosti, které byly bance v rámci bankovní licence uděleny a které je banka podle bankovní licence oprávněna vykonávat, bez ohledu na tu skutečnost, zda jsou v době realizace trestné činnosti banky vůči sobě v konkurenčním postavení na trhu.¹⁶

Individuálním objektem trestného činu dle ust. § 255a tr. zákoníku je zájem na zachování rovnosti trhu. K zájmu na ochraně zachování rovnosti trhu (individuální objekt trestného činu) lze současně přiřadit i sekundární objekt, kterým je v případě bankovních obchodů zájem na ochraně majetku některé z bank (podnikatelů), neb pachatel tento trestný čin koná za účelem opatření výhody nebo prospěchu, který je v případě bankovních obchodů představován vždy odměnou (provizí) banky, v jejíž prospěch je bankovní obchod uzavřen. Za individuální (sekundární) objekt trestného činu tak lze považovat především zájem na ochraně vlastnických práv. Skutková podstata trestného činu výslovně předpokládá, že pachatel musí usilovat o získání, ať již pro sebe či pro jiného, výhody či prospěchu. Specifikovaná výhoda či prospěch je nezbytnou podmínkou pro určení kvalifikace a stupně

15 ELIÁŠ, K. a K. MAREK. *Bankovní obchody*. In: *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007. Kap. 43, s. 427. ISBN 978-80-7179-781-4.

16 *Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 5 Tdo 42/2007, ze dne 24. 1. 2007.*

závažnosti trestného činu. Individuální objekt v případě trestného činu zneužití postavení v obchodním styku lze spatřit jak v základní skutkové podstatě (pachatel jedná v úmyslu opatřit sobě nebo jinému výhodu nebo prospěch), tak současně v případě skutkových podstat kvalifikovaných, kdy pachatel získá trestným činem pro sebe nebo pro jiného značný prospěch (odstavec druhý), či pachatel získá trestným činem pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu (odstavec třetí). Je zcela bez vlivu, zda výhoda nebo prospěch slouží k obohacení pachatele nebo jiné osoby. Ve vztahu k prospěchu je však pojem výhoda považován za pojem širší než pojem prospěch. Výhoda zpravidla předchází vzniku prospěchu, nikoli však každá výhoda může být následně proměněna ve prospěch. Výhoda může být jak materiální, tak imateriální povahy, prospěch nabývá konkrétních, zpravidla materiálních rozměrů, nezřídka vyjádřitelných v peněžní podobě. I v případě trestného činu zneužití postavení v obchodním styku může pachatel usilovat jak o získání výhody a prospěchu dohromady, tak o získání výhody a prospěchu nezávisle na sobě. Nezbytné je však usilování pachatele o získání výhody či prospěchu prostřednictvím zneužití svého postavení v obchodním styku, tedy postavením, kdy pachatel působí (ať již přímo či nepřímo) pro dva konkurenční podnikatele.¹⁷

V případě bankovních obchodů lze za individuální objekt trestného činu považovat především zájem na ochraně vlastnických práv jednotlivých bank (podnikatelů), kteří obvykle vyplácejí odměnu pachateli jako řádnému zaměstnanci, podnikateli, společníkovi za jeho činnost v nevědomosti, že taková osoba je současně činná pro jinou banku, od které této osobě plyne další odměna za (zakázané) sjednání bankovního obchodu. Ačkoli se další (tedy druhá) odměna může z pohledu druhé banky (druhého podnikatele) jevit jako oprávněná, neb osoba uzavřela např. bankovní obchod, za což jí obvykle v bankovním styku náleží odměna, není tomu tak. Osoba, která již specifické postavení u některé banky má a toto postavení zneužije, disponuje oproti jiným osobám (např. zaměstnancům či zástupcům), které by pro druhou banku bankovní obchod uzavíraly, výhodu svého postavení, které je zneužíváno touto osobou na úkor jedné banky, ku prospěchu banky druhé. Jiná osoba (jiný zaměstnanec, jiný zástupce), která obdobné postavení nemá, má oproti pachateli v takovém případě tu nevýhodu, že nedisponuje např. kontakty či databází klientů.

V kontextu popsaného jednání pachatele by bylo sice možné považovat za neoprávněné přijetí odměny takovou osobou za dohodnutou činnost u (mateřské) banky 1, neb podmínkou přiznání odměny takovému pachateli u (mateřské) banky 1 je mimo splnění dohodnutých povinností i dodržování zákazu konkurence. Obdržení odměny od (mateřské) banky 1, jejímž právním důvodem je právě zvláštní postavení osoby, není ale jednáním naplňujícím skutkovou podstatu trestného činu zneužití postavení v obchodním styku. Odměnou související s trestnou činností, kterou vymezuje skutková podstata trestného činu dle ust. § 255a tr. zákoníku, je však ta odměna, kterou by taková osoba obdržela až od banky 2, neb získání prospěchu či výhody je zde vázáno na jednání vedoucí k uzavření smlouvy s bankou 2, která je v konkurenčním postavení vůči (mateřské) bance 1, u které taková osoba požívá zvláštního postavení.

---

17 Tamtéž.

2.2 Objektivní stránka

Objektivní stránkou trestného činu je, i v případě trestného činu zneužití postavení v obchodním styku, jednání odpovědné osoby, následek a příčinný vztah mezi jednáním a následkem (kausální nexus). Jednání je skutkovou podstatou vymezeno jako projev vůle k uzavření (popud) či přímo perfektní právní jednání (uzavření) nevýhodné smlouvy. Vzhledem k tomu, že projev vůle ve smyslu popisu ve skutkové podstatě může být realizován pouze konáním, jedná se o komisivní trestný čin, což vylučuje, aby byla určitá osoba spáchala trestný čin tím, že ničeho nekonala či něco opomněla. Znak skutkové podstaty tak může být naplněn výhradně konáním některé ze zmíněných osob, která dala popud či smlouvu skutečně uzavřela. Popudem lze rozumět jakýkoli podnět k uzavření smlouvy ve smyslu ust. § 1731 občanského zákoníku, kterým pachatel učiní návrh v úmyslu uzavřít určitou smlouvu s osobou, vůči níž nabídku činí.¹⁸

Pohledem bankovního obchodu se tak bude jednat především o jakýkoli podnět, který pachatel ve zvláštním postavení u banky 1 učiní vůči jakékoli osobě s úmyslem uzavřít smlouvu s bankou 2. Popudem tak nemusí být přímo návrh na uzavření smlouvy podepsaným klientem (např. podepsaná žádost o hypoteční úvěr u banky 2), ale zcela postačuje, aby pachatel (osoba ve zvláštním postavení u banky 1) učinil jakýkoli krok k uzavření smlouvy mezi jakýmkoli klientem a bankou 2, tedy bankou, která je v konkurenčním postavení vůči bance 1, ve které má pachatel zvláštní postavení. Není rozhodné, zda první podnět (popud) k uzavření smlouvy u banky 2 učiní pachatel vůči klientovi své vlastní banky (banka 1), vůči klientovi banky 2 či vůči zcela neznámé třetí osobě. Rozhodující je jednání pachatele, kterým je dán podnět k uzavření bankovního obchodu ve prospěch jiné banky než té, u které má pachatel zvláštní postavení. Reálně to tedy bude jednání pachatele vedoucí k uzavření smlouvy mezi jakýmkoli klientem a jakoukoli jinou bankou, která je v konkurenčním postavení k bance, ve které má pachatel zvláštní postavení. Není zde tedy nezbytné posuzovat výhodnost či nevýhodnost konkrétního bankovního obchodu, neb sama skutečnost, že bankovní obchod (smlouva) byl uzavřen s bankou 2 namísto s bankou 1, působí měřitelnou ztrátu (úkor) banky 1 v podobě ušlého zisku z bankovního obchodu, který banka 1 ztratila tím, že osoba u ní ve zvláštním postavení takový bankovní obchod uzavřela s bankou 2.

Uzavřením smlouvy se rozumí ujednání (určení) jejího obsahu (§ 1725 NOZ). Je-li však smlouva uzavírána prostřednictvím nabídky na uzavření smlouvy, je smlouva uzavřena okamžikem, kdy přijetí nabídky nabývá účinnosti v případě, že nabídka obsahuje podstatné náležitosti smlouvy tak, aby smlouva mohla být uzavřena jeho jednoduchým a nepodmíněným přijetím, a pokud z něho plyne vůle navrhovatele být smlouvou vázán, bude-li nabídka přijata (§ 1732 NOZ). Případné zrušení či odvolání nabídky ve smyslu ust. § 1737 a § 1738 občanského zákoníku způsobí, že smlouva nebude uzavřena, avšak je zcela bez vlivu na trestní odpovědnost pachatele, ke které postačuje existence nabídky (popud), i když tato byla následně zrušena či odvolána. Podmínka, že smlouva bude uzavírána na úkor banky (podnikatele) je pak splněna jakýmkoli uzavřeným bankovním obchodem (či popudem k jeho uzavření), a to s ohledem na skutečnost, že každý bankovní obchod

18 CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015, s. 151. ISBN 978-80-7408-109-5.

představuje pro banku výnos z obchodní činnosti (tržbu) a samotné uzavření takového obchodu s bankou 2 je vždy ztrátou obchodní příležitosti banky 1. Vzhledem k tomu, že každý bankovní obchod uzavřený pachatelem s bankou 2 představuje vzestup výnosů banky 2 na úkor banky 1, je jakýkoli bankovní obchod uzavřený pachatelem ve zvláštním postavení u banky 1 s jinou bankou, bankovním obchodem uzavřeným na úkor banky 1.

Následkem trestného činu zneužití postavení v obchodním styku se rozumí stav, ve kterém je ohroženo konkurenční prostředí jednotlivých bank (podnikatelů). Pachatel však nemusí způsobit stav, při kterém dojde k uzavření smlouvy na úkor banky 1, zcela postačuje, že konkurenční prostředí mezi bankami ohrozí s úmyslem opatřit sobě či jiné osobě prospěch nebo výhodu popudem k uzavření smlouvy, která konkurenční prostředí mezi bankami ohrozí. V tomto ohledu není nezbytným dosažení poruchy (následku), avšak postačuje, že pachatel konkurenční prostředí mezi bankami svým jednáním ohrozí, tj. dá popud k uzavření smlouvy. Z tohoto důvodu je trestný čin dle ust. § 255a tr. zákoníku trestný čin ohrožovací, jehož následkem je nebezpečí vzniku poruchy, tedy ohrožení konkurenčního postavení bank. Trestný čin je dokonán již pouhým popudem pachatele k uzavření bankovního obchodu třetí osoby s jinou bankou než s tou, ve které má pachatel své zvláštní postavení. Účinek trestného činu (výsledek) je tedy vždy vyžadován právě prostřednictvím jednání pachatele.

2.3 Subjekt

Trestný čin zneužití postavení v obchodním styku je postaven na jednání podnikatele, společníka, člena orgánu, zaměstnance nebo účastníka na podnikání dvou nebo více podnikatelů se stejným nebo podobným předmětem činnosti. Výčet odpovědných osob podává zákon demonstrativním způsobem, je tedy neuzavřený a trestní odpovědnost lze tak vztáhnout na jednání jakékoli osoby, která je účastna na podnikání dvou nebo více osob se stejným nebo podobným předmětem podnikání.¹⁹ Bude se tedy jednat vždy zejména o společníka či člena orgánu akciové společnosti (banky), zaměstnance banky, nebo dále pak o jinou osobu, která má určitý vztah k bance, tj. např. prokuristu, tichého společníka, obchodního zástupce, zprostředkovatele či vázaného zástupce dle zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru,²⁰ jako samostatného podnikatele aj.

V úvahu lze vzít však i některé další možnosti účasti na podnikání banky, jako je tichá společnost s některou z osob, které mají zvláštní postavení či případně účast na podnikání banky či osoby se zvláštním postavením prostřednictvím koncernového práva.²¹ Podmínkou trestné odpovědnosti pachatele je tedy jeho zvláštní postavení (specialita

---

19 Např. osoby, které jsou u banky v postavení smluvní strany smlouvy o dílo, smlouvy příkazní, franchisové smlouvy, smlouvy o obchodním zastoupení, ale i o osoby působící u banky na základě dohod konaných mimo pracovní poměr.

20 Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů.

21 V případě tiché společnosti dle ust. § 274 a násl. občanského zákoníku, není nezbytná písemná forma smlouvy a vklad tichého společníka může být představován i specifickými znalostmi a zkušenostmi z bankovní oblasti (know-how).

subjektu) u jedné banky a současně jeho účast na podnikání jiné banky. Postavení pachatele však u dvou konkurujících bank nemusí být u jednoho pachatele shodné. Pachatel tak může být činný pro jednu z bank jako vázaný zástupce a pro jinou banku jako tichý společník jejího vázaného zástupce.

Je nezbytné poznamenat, že pachatel (spolupachatel) v rámci bankovního trhu kromě zvláštního postavení (specialita subjektu) u jedné banky a současně své účasti (byť třeba skryté) na podnikání jiné banky musí v případě uzavírání bankovních obchodů splňovat některé další podmínky, které jsou právními předpisy vyžadovány, aby mohla fyzická osoba bankovní obchod uzavřít. Zde spočívá hlavní poukaz např. na odbornou způsobilost, představující získání všeobecných znalostí a odborných znalostí a dovedností nezbytných pro poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru, které pro poskytování nebo zprostředkování spotřebitelského úvěru se prokazují osvědčením o úspěšném vykonání odborné zkoušky podle zákona o spotřebitelském úvěru. Osvědčení ve zmiňovaném případě je vydáváno akreditovanou osobou, které byla vydána akreditace ČNB.²² Absence případného osvědčení pro uzavření bankovního obchodu, či zvláštního postavení (specialita subjektu) pachatele u jedné banky a současně jeho účast na podnikání jiné banky, se však neuplatní pro osobu organizátora trestné činnosti.

2.4 Subjektivní stránka

V případě trestného činu dle § 255a trestní zákoník výslovně nespécifikuje, jaká forma zavinění je při jednání pachatele vyžadována. Podle principu, kdy je k trestnosti činu potřeba úmyslného zavinění, nestanoví-li zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti, lze dovodit, že subjektivní stránka trestného činu zneužití postavení v obchodním styku vyžaduje úmyslné zavinění pachatele. Toto lze současně dovozovat z jednoho z prvků, který zákonodárce do skutkové podstaty vtělil. Pachatel, kromě toho, že uzavře nebo dá popud k uzavření smlouvy na úkor jednoho nebo více podnikatelů nebo jejich podniků se stejným nebo podobným předmětem činnosti, tak musí učinit v úmyslu opatřit sobě nebo jinému výhodu nebo prospěch.

Zavinění pachatele však musí obsahovat úmysl přímý (dolus directus) a pouhé srozumění jako varianta vůle v rámci úmyslu nepřímého (dolus eventualis) je pro naplnění skutkové podstaty nedostačující. Ust. § 255a tr. zákoníku výslovně předpokládá, že pachatel, který je účasten na podnikání dvou či více subjektů, dá vědomě popud k uzavření smlouvy či smlouvu přímo uzavře. Zákonodárce tu předpokládá, že pachatel bude nejen vědět, že svým jednáním poruší nebo ohrozí nebo alespoň může porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem, ale současně předpokládá, že pachatel chce takové porušení nebo ohrožení způsobit. Právě podmínka popudu pachatele k uzavření smlouvy či podmínka uzavření smlouvy s úmyslem opatřit sobě či jiné osobě prospěch nebo výhodu představuje skutečnost, kterou musí pachatel vyloženě chtít. Toto zavinění ve formě přímého úmyslu představuje zákonodárce cílem, kterým je zmíněný úmysl opatřit sobě či jiné osobě prospěch nebo výhodu.

---

22 Ust. § 60 a násl. zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů.

Z tohoto důvodu lze tak nejen vyloučit jednání pachatele v úmyslu nepřímém či v nedbalosti. V rámci úmyslu nepřímého, který je postaven na principu srozumění, je pachatel srozuměn s tím, že svým jednáním poruší nebo ohrozí chráněný zájem. V takovém případě pachatel sleduje jiný cíl a je srozuměn s tím, že svým jednáním způsobí následek předvídaný ust. § 255a tr. zákoníku. Při nepřímém úmyslu pachatele je však následek předvídaný ust. § 255a tr. zákoníku vedlejším, nechtěným následkem trestné činnosti pachatele a pachatel je s možností způsobení následku srozuměn. Vzhledem ke konstrukci ust. § 255a tr. zákoníku, podle kterého pachatel spáchá trestný čin v případě, že uzavře nebo dá popud k uzavření smlouvy na úkor jednoho nebo více podnikatelů nebo jejich podniků v úmyslu opatřit sobě nebo jinému výhodu nebo prospěch, je výhoda nebo prospěch opatřená pachatelem nebo jím jiné osobě vždy výsledkem (cílem) trestného jednání pachatele, kterého nelze dosáhnout srozuměním.

Výhody nebo prospěchu za realizovaný bankovní obchod lze dosáhnout pouze úmyslným jednáním, ve kterém je aktivní volní složka pachatele. V rámci bankovních obchodů je tak (přímé) úmyslné jednání představováno především ujednáním pachatele s bankou 2, že činnost pachatele pro banku 2, tj. za uzavření bankovního obchodu pro banku 2, banka 2 vyplatí pachateli prospěch nebo poskytne výhodu, jako odměnu za pachatelem realizovaný bankovní obchod. Obdobně nelze znaky skutkové podstaty trestného činu dle § 255a tr. zákoníku naplnit nedbalostním jednáním pachatele, neb nedbalost postrádá složku volní, která je nezbytná k popudu či uzavření smlouvy s bankou 2 na úkor banky 1.

2.5 Účastenství

Obecně pachatelem trestného činu může být jen trestně odpovědná osoba, která bezprostředně spáchala trestný čin. V případě zneužití postavení v obchodním styku může být pachatelem jen osoba ve zvláštním postavení ve smyslu ust. § 114 tr. zákoníku, podle kterého může být pachatelem nebo spolupachatelem trestného činu pouze osoba, která má požadovanou vlastnost, způsobilost nebo postavení v případě, že k spáchání trestného činu trestní zákon vyžaduje zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení pachatele. Kromě hlavního pachatele tak i spolupachatel trestného činu zneužití postavení v obchodním styku musí mít požadovanou vlastnost, způsobilost nebo postavení, tj. účast na podnikání dvou nebo více podnikatelů se stejným nebo podobným předmětem činnosti. Podmínkou spolupachatelství je však společné jednání dvou osob a úmysl. Spolupachatelství může být realizováno způsobem, kdy: (i) každý pachatel svým jednáním uskuteční všechny znaky skutkové podstaty; (ii) pachatel vykoná jedno trestné jednání, které je doplněno jednáním druhého pachatele; či (iii) spolupachatelé vytvářejí určité jednání, které však jako celek tvoří vyžadovanou skutkovou podstatu trestného činu. V případě trestného činu zneužití postavení v obchodním styku dle ust. § 255a tr. zákoníku je možné na spolupachatelství aplikovat všechny tři možnosti, neb tento trestný čin je trestný čin materiální (výsledečný), u kterého má spolupachatelství význam s ohledem na postihování všech spolupachatelů za celý výsledek způsobený souhrnem jejich jednání.²³ Pokud byl trestný čin spáchán

23 ŘÍHA, Jiří. Účastenství. In: *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013. Kap. XIII. S. 296. ISBN 978-80-87576-64-9.

úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob (spolupachatelství), odpovídá každá z těchto osob, jako by trestný čin spáchala sama.²⁴

Organizátor trestné činnosti je ta osoba, která spáchání trestného činu zosnovala nebo řídila. Organizátor trestné činnosti se obvykle přímo na trestné činnosti nepodílí, tj. nemusí uzavírat konkrétní bankovní obchody, avšak na trestném činu se účastní jako spolupachatel. Zosnováním trestné činnosti se rozumí iniciace či vytvoření plánu, příprava podmínek, vyhledání osob, rozdělení úkolů a zajišťování styku mezi těmito osobami. Řízením je pak vydávání konkrétních pokynů jednotlivým osobám, které se na trestné činnosti bezprostředně podílí, vedení a kontrola těchto osob. V případě páchání trestného činu zneužití postavení v obchodním styku dle ust. § 255a trestního zákoníku nemusí organizátor splňovat zvláštní postavení na podnikání dvou nebo více podnikatelů se stejným nebo podobným předmětem činnosti, zcela postačuje, že organizátor takové osoby vyhledá, zajišťuje styk mezi těmito osobami, případně tyto osoby vede či kontroluje. Podmínkou trestného činu dle ust. § 255a tr. zákoníku je však ta skutečnost, že organizátor tak činí v úmyslu opatřit sobě nebo jinému výhodu nebo prospěch a jeho účast spočívá na podnětech k uzavření bankovního obchodu ve prospěch banky 2 a na úkor banky 1. Nezbytnou kvalifikaci organizátor splňovat nemusí, zcela postačuje, aby ji splňoval hlavní pachatel. Podmínky trestné činnosti, tj. především účast na podnikání banky a některé podmínky dle zvláštních právních předpisů (např. osvědčení dle zákona o spotřebitelském úvěru), aby mohlo dojít k zneužití postavení při uzavírání bankovních obchodů, musí splňovat pachatel či spolupachatel. Není však vyloučeno, aby tyto zvláštní podmínky splňovali všichni spolupachatelé včetně organizátora.

Ve shora popisovaných příkladech realizace zneužití postavení v bankovních obchodech se jeví nezbytnou k řešení otázka, do jaké míry lze dovozovat účast banky 2 na trestné činnosti pachatele, který je např. zaměstnancem banky 1. Účast právnické osoby na spáchání trestného činu dle ust. § 255a tr. zákoníku není vyloučena. V konkrétních případech lze však uvažovat pouze o odpovědnosti konkrétních fyzických osob. Jednou z podmínek trestné činnosti ust. § 255a tr. zákoníku je popud či uzavření smlouvy, která bude vždy uzavírána konkrétní fyzickou osobou. Bankovní obchod tak bude vždy uzavírán zaměstnancem či jinou fyzickou osobou, která se účastní na podnikání některé banky. Vzhledem k struktuře obchodní korporace, jakou je akciová společnost, a s ohledem na rozsáhlou pobočkovou síť tuzemských bank s několikastupňovou hierarchií pracovních pozic, lze jen stěží uvažovat o tom, že by se na trestné činnosti pachatelů podílela banka 2, která je smluvní stranou bankovního obchodu, tj. že by sjednávání bankovních obchodů např. zaměstnancem banky 1 pro banku 2 bylo přímo schvalováno statutárním orgánem banky 2.

V současném tržním prostředí, kdy bankovní obchody nejsou uzavírány výlučně zaměstnanci jednotlivých bank, není ale vyloučeno, aby se na trestné činnosti hlavního pachatele podílela jiná právnická osoba, než je akciová společnost s bankovní licencí. Může tak jí o právnickou osobu, která může být v určité formě účastna na podnikání akciové společnosti s bankovní licencí jako prostředník či zprostředkovatel bankovních obchodů. Právě v bankovním styku lze připustit, že účastníkem trestného činu může být nejen

---

24 Ust. § 23 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

fyzická ale i právnická osoba, která se konkrétních bankovních obchodů může účastnit jako samostatný zprostředkovatel spotřebitelského úvěru dle zákona o spotřebitelském úvěru nebo vázaný zástupce dle zákona o podnikání na kapitálovém trhu.²⁵

Závěr

Zákonodárce ustanovením 255a trestního zákoníku implementoval cíle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/57/EU ze dne 16. dubna 2014 o trestních sankcích za zneužívání trhu, která sledovala uplatnit trestní sankce pro jednání pachatelů, kdy určitá osoba disponuje vnitřní informací a využije ji při nabytí nebo zcizení finančních nástrojů, jichž se tato informace týká, na svůj vlastní účet nebo na účet třetí osoby. Ust. § 255a tr. zákoníku sleduje trestným činem zneužití postavení v obchodním styku zajistit rovné konkurenční prostředí mezi vzájemně konkurujícími podnikateli. V rámci obchodní činnosti bank (akciových společností s bankovní licencí) lze skutkovou podstatu dle ust. § 255a trestního zákoníku naplnit jednáním vedoucím k uzavření bankovního obchodu jakoukoli osobou, která by k jeho uzavření měla patřičné pověření. Podmínku patřičného pověření k uzavření bankovního obchodu není nutné vyžadovat v případě organizátora trestné činnosti. Ust. § 255a trestního zákoníku nevylučuje trestní odpovědnost právnické osoby, která se na bankovním obchodu, kterým jsou porušovány zásady rovného konkurenčního prostředí, účastní jako zprostředkovatel či vázaný zástupce.

Literatura

BEJČEK, Josef a kol. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, 535 s. Právnické učebnice. ISBN 978-80-7179-781-4.

Directive 2014/57/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on criminal sanctions for market abuse (market abuse directive). OJ L 173, 12. 6. 2014, p. 179–189.

Directive 2014/65/EU of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 on markets in financial instruments and amending Directive 2002/92/EC and Directive 2011/61/EU Text with EEA relevance. OJ L 173, 12. 6. 2014, p. 349–496.

Důvodová zpráva k zákonu 204/2017 Sb.

CHMELÍK, Jan a Eduard BRUNA. *Hospodářská a ekonomická trestná činnost*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2015. 204 s. Eupress. ISBN 978-80-7408-109-5.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Praha: Leges, 2013. 968 s. Student. ISBN 978-80-87576-64-9.

Regulation (EU) No 596/2014 of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on market abuse (market abuse regulation) and repealing Directive 2003/6/EC of

---

²⁵ Samostatný zprostředkovatel (§ 17 zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů). Vázaný zástupce (32a zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů).

the European Parliament and of the Council and Commission Directives 2003/124/EC, 2003/125/EC and 2004/72/EC Text with EEA relevance. OJ L 173, 12. 6. 2014, p. 1–61.

ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Vydání první. Praha: C. H. Beck, 2020. 2 svazky (xxx, 1–1642; ix, 1643–3331 stran). Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-807-8.

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 5 Tdo 42/2007, ze dne 24. 1. 2007.

Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 204/2017 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.